

Также важно оценить качество совместной работы. Цель и смысл подведения итогов — значительное улучшение качества совместной работы. Достигнутые результаты должны быть разъяснены и зафиксированы.

Автором в учебном процессе при использовании модерации на тему "Факторы развития предприятия в современных условиях" для разных групп обучаемых использовался разный подход.

Студентам давалась ситуация, решение проблем по которой предлагалось с помощью интерактивного метода модерации. Для слушателей последипломного образования ситуация не предлагалась, так как у них имеется практический опыт работы на предприятии. Однако здесь достаточно много внимания уделялось вопросам знакомства, изучения потребностей группы и описанию целей модерации, для того чтобы сложились правильные представления о планируемых результатах, предложенные мероприятия имели практическое значение для реальных предприятий.

Таким образом, исследование различий при обучении различных возрастных групп учащихся вузов показало, что для эффективного воспроизводства человеческого капитала необходимо применение принципов андрагогики. Различия в подходах к обучению студентов и слушателей последипломного образования было рассмотрено на примере интерактивного метода обучения — модерация. В дальнейшем предполагается разработка ряда модерационных кейсов, с учетом опыта работы со слушателями программы "Украинская инициатива".

Литература: 1. Феликс Янсен. Эпоха инноваций: Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 2002. — 308 с. 2. Пономаренко В. С. Экономика знаний та інноваційна підготовка кадрів // Інновації: проблеми науки і практики: Монографія. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. — С. 53 — 70. 3. Дресвянников В. А. Построение системы управления знаниями на предприятии: Учебное пособие / Под ред. В. А. Дресвянникова. — М.: КНОРУС, 2006. — 344 с. 4. Змеев С. И. Андрагогика: становление и пути развития // Педагогика. — 1995. — №2. — С. 23 — 29. 5. Беккер Г. Человеческий капитал. Воздействие инвестиций в человеческий капитал // США: экономика, политика, идеология. — 1993. — №11. — С. 109 — 119. 6. Теория организации / Под ред. Т. Ю. Иванова, В. И. Приходько. — СПб.: Питер, 2004. — 272 с. 7. Колпаков В. М. Управление развитием персонала: Учебное пособие для студентов вузов. — К.: МАУП, 2006. — 712 с. 8. Нельке М. Техники креативности / Пер. с нем. М. Э. Реш. — 2-е изд. — М.: Омега-Л, 2007. — 144 с.

Стаття надійшла до редакції
8.10.2007 р.

УДК 502.1(477)

Зима О. Г.

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

The analysis of an ecological situation in different branches of economy and regions of Ukraine is made; the unordinary opportunities of reception of currency funds for realization of measures on improvement of the state ecological condition are offered in the article.

В останні роки рівень загального антропогенного навантаження на довкілля мав тенденцію до зменшення. Так, протягом 1995 — 2005 рр. викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел знизилися в 1,55 раза. Змен-

шилися обсяги скидів у водні об'єкти забруднених стічних вод. Протягом 1995 — 2005 рр. цей показник скоротився з 4,65 млрд. м³ до 2,69 млрд. м³. Однак навіть за цих умов загальний стан довкілля залишається незадовільним. Відповідна ситуація пов'язана, насамперед, із структурними деформаціями народного господарства, за яких упродовж тривалого часу перевага надавалася розвитку сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості. Ці чинники, а також відсутність протягом останнього десятиріччя необхідних обсягів інвестицій для оновлення технологій та здійснення природоохоронних заходів обумовили незадовільний стан довкілля. Як наслідок, ризик виникнення надзвичайних ситуацій в Україні значно вищий, ніж у розвинених країнах, зокрема у країнах ЄС [1].

На всіх рівнях — національному, регіональному та об'єктному — мають постійно й послідовно вирішуватися найгостріші поточні та перспективні питання екологічної безпеки й охорони навколишнього природного середовища.

У зв'язку з цим у Стратегії економічного та соціального розвитку України (2004 — 2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" [1] виділено наступні пріоритетні напрями:

гарантування екологічної безпеки ядерних об'єктів і радіаційного захисту населення та довкілля, мінімізація впливу наслідків аварії на ЧАЕС;

поліпшення екологічного стану річок, зокрема басейну Дніпра, та якості питної води;

стабілізація й поліпшення екологічної ситуації в містах і промислових центрах Донецько-Придніпровського регіону;

будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних споруд;

запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів, поліпшення їхнього екологічного стану;

формування збалансованої системи природокористування та екологізації технологій у промисловості, енергетиці, будівництві, сільському господарстві, на транспорті;

підвищення безпеки проживання населення в сейсмонезбезпечних районах;

збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідної справи.

Відповідно до бюджету України 2007 року [2], вирішення цих питань здійснюється за рахунок коштів, що надходять до спеціального фонду Державного бюджету України і складають 65% збору за забруднення навколишнього природного середовища і грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності (п. 21 стаття 8), або за рахунок позик, що залучаються державою від міжнародних та іноземних організацій з метою їх подальшого рекредитування або надання трансфертів для впровадження проектів розвитку (п. 11 стаття 39), або повернення кредиту, наданого на реконструкцію гідроелектростанцій (п. 11 стаття 39). Тобто виділення коштів у цьому напрямку можна вважати умовним і воно залежить від порушників законодавства, позики чи повернення кредиту.

Метою статті є пошук можливостей отримання коштів у бюджет України на поліпшення екологічного стану в країні.

Для здійснення поставленої мети проведено аналіз екологічної ситуації в різних галузях економіки та регіонів країни, запропоновано можливості отримання коштів і здійснення заходів для поліпшення екологічного стану держави.

Економіці України притаманна висока вага ресурсомістких та енергоємних технологій. Значну питому вагу мають потенційно небезпечні виробництва. На їхню частку припадає майже третина обсягу промислової продукції. Основне навантаження на довкілля в промисловому секторі здійснюють підприємства хімічної, металургійної, гірничодобувної галузей та електроенергетики. Ситуація загострюється екологічно необґрунтованим веденням сільськогосподарського виробництва, незбалансованим внесенням мінеральних добрив, зменшенням проведення агротехнічних і агроеліторативних заходів, переважаністю просапними культурами, низькою часткою багаторічних трав при високій розораності земель,

яка досягла 75%, а в ряді регіонів перевищує 88%. До оброблення включені малопродуктивні угіддя, в тому числі заплавні луки і пасовища на схилах. Тривале екстенсивне використання чорноземів обумовило прогресуючу деградацію земельних угідь.

Нагальною проблемою є нерациональна практика лісокористування, що призводить до виснаження лісів, зниження їх загальної продуктивності, погіршення товарної структури лісосічного фонду. Лише за останнє десятиліття в Україні від промислових викидів загинуло більше 3,0 тис. га лісових насаджень. Викликають занепокоєння місця зберігання стратегічного й оперативного боєзапасу Міністерства оборони України. Ці об'єкти перевантажені в середньому в 1,5 раза. Частина боєзапасу не захищена від дії атмосферних факторів і події останніх років у Новобогданівці це також підтверджують.

Незадовільним є стан водних об'єктів. Основними забруднювачами вод залишаються водогінно-каналізаційні господарства населених пунктів, очисні споруди яких перебувають у незадовільному технічному стані, перевантажені, із зношеним обладнанням, що потребує капітального ремонту та реконструкції. Найбільшого забруднення зазнають річки басейнів Дніпра, Сіверського Дінця, Приазов'я, окремі притоки Дністра, Західного Бугу.

Потребує вдосконалення законодавча база екологічної безпеки. Правові відносини у сфері забезпечення природно-техногенної безпеки регулюються численними законодавчими та нормативними актами, які визначають вимоги екологічної безпеки для різних видів діяльності. Проте ці різні за рівнем і призначенням нормативно-правові акти не мають належного узгодження.

Автотранспорт також можна вважати одним із основних резервів зменшення викидів у атмосферу. І хоча за випуском автомобілів різних видів Україна знаходиться далеко за межами лідерів (випуск у 2006 р. автомобілів склав: у Японії – 9,8 млн. шт., США – 8,2 млн. шт., Німеччині – 5,0 млн. шт., Китаї – 3,9 млн. шт.) [3], але за кількістю придбаних (завезених) автомобілів уже третій рік є першою в Європі, а отже, і викиди в атмосферу CO₂ є постійно зростаючими.

У табл. 1 наведено зміну викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря протягом 2000 – 2005 рр. в Україні [4].

Таблиця 1

Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря протягом років (тис. т)

Регіон	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Автономна Республіка Крим	33,5	32,6	31,7	42,2	35,1	35,1
Вінницька	80,1	71,1	57,8	59,4	76,8	107,4
Волинська	10,3	8,7	7,6	6,6	8,5	11,8
Дніпропетровська	783,6	848,6	888,6	834,0	873,9	993,5
Донецька	1590,0	1588,7	1580,7	1576,8	1598,3	1637,7
Житомирська	12,3	13,1	12,7	16,0	19,7	13,4
Закарпатська	7,7	7,8	7,8	12,5	9,6	11,4
Запорізька	231,2	233,3	233,5	235,8	230,5	262,0
Івано-Франківська	141,0	143,8	149,0	181,3	176,6	204,2
Київська	80,8	87,4	93,0	75,3	78,8	72,9
Кіровоградська	44,7	47,2	36,9	28,8	29,4	33,0
Луганська	429,0	439,6	438,5	479,1	453,0	474,6
Львівська	108,6	114,5	97,8	96,1	89,9	95,8
Миколаївська	11,4	13,3	15,4	15,4	22,2	24,3
Одеська	23,2	20,8	24,7	26,4	29,2	40,2
Полтавська	60,4	64,9	71,8	68,0	72,4	68,4
Рівненська	14,1	14,9	15,3	16,8	15,8	17,3
Сумська	26,3	30,5	29,0	27,8	30,2	26,1
Тернопільська	9,2	9,6	9,3	10,3	12,6	14,9
Харківська	143,7	156,1	151,6	148,3	148,0	158,4
Херсонська	11,6	10,1	9,3	9,3	8,7	11,0
Хмельницька	18,4	18,7	22,3	18,0	16,9	16,0
Черкаська	28,8	26,0	29,3	36,7	34,8	39,4
Чернівецька	4,1	4,6	5,6	6,0	4,8	5,2
Чернігівська	20,2	18,2	21,6	26,1	37,9	37,5
Україна	3959,4	4054,8	4075,0	4087,8	4151,9	4449,3

Як видно з табл. 1, кількість викидів з кожним роком збільшується, не дивлячись на дії уряду держави щодо охорони від забруднення водних ресурсів та атмосферного повітря (табл. 2).

Таблиця 2

Введення в дію потужностей для охорони від забруднення водних ресурсів та атмосферного повітря [4]

Потужності	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Станції для очищення стічних вод, тис. м ³ за добу	74	225	33	56	171	37
Системи оборотного водопостачання, тис. м ³ за добу	20	2	27	4	0,1	24
Установки для уловлювання та знешкодження шкідливих речовин з відхідних мас, тис. м ³ газу за годину	916	3896	1205	158	2137	670

Як видно з табл. 2, введення в дію потужностей для охорони від забруднення водних ресурсів та атмосферного повітря має циклічний характер, а не стабільну тенденцію до збільшення.

Тому ключовими завданнями до 2015 р. є наступні [1]: заборона обігу у будь-якому вигляді етилованого бензину; обов'язкове встановлення каталізаторів на автомобільному транспорті з бензиновими двигунами та відповідний перегляд норм викидів шкідливих речовин у повітря;

активне впровадження нових видів двигунів транспортних засобів (електричних, газових, спиртових тощо).

Щодо зменшення забруднення повітря, то основними діями владних структур слід вважати встановлення більшої вартості природокористування взагалі й спрямування значно більшого обсягу коштів на природоохоронні заходи зокрема. Це повинно привести до активізації технологічного переобладнання в промисловості, яка є одним із основних забруднювачів повітря. Згідно з Програмою розвитку національної екологічної мережі, прийнятою Верховною Радою України [5], у 2015 р. частка земель природно-заповідного фонду має складати 10,4% загальної території України, проміжний показник у 2005 р. дорівнював 7%.

Система екологічного управління на підприємствах і в організаціях повинна стати невід'ємною складовою загальної системи їхнього управління. Рішення з питань екологізації виробництва мають прийматися на основі висновків і рекомендацій екологічного аудиту. Найбільш нагальними завданнями на цьому рівні екологічної політики мають стати [1]:

забезпечення дотримання вимог екологічної безпеки в енергетиці та ядерній галузі;

забезпечення екологічної безпеки під час поводження з радіоактивними відходами;

розробка комплексу технологій, методик та технічних засобів для оцінки екологічної безпеки автомобілів при їх експлуатації;

досягнення екологічної безпеки при поводженні з відходами;

досягнення стабільної і гарантованої екологічної безпеки військової діяльності та конверсії ВПК; розробка науково-методологічних основ регулювання й планування техногенно-екологічної безпеки в рамках єдиної державної системи запобігання аваріям, катастрофам та надзвичайним ситуаціям;

розробка екологічних вимог до охорони, раціонального використання надр у нових економічних умовах; визначення пріоритетних напрямів та активізація наукових досліджень у галузі застосування природних ресурсів, охорони довкілля.

Такі напрями розвитку захисту навколишнього середовища, безумовно, потребують величезного фінансового забезпечення і в цьому питанні в нагоді можуть стати прийняті в Кіото (Японія, 2001 р.) під егідою ООН обмеження і квоти щодо викидів промислових газів, які найшвидше та невблаганно призводять до так званого "парникового ефекту" Земної кулі.

Дані Всесвітнього банку Ukrainian Media Service [6] щодо забруднення навколишнього середовища основними викидами вуглекислого газу подано в табл. 3.

Таблиця 3

Забруднення середовища викидами CO₂ (2004 р.)

Країна	США	Китай	Росія	Японія	Індія	Німеччина	Канада	Україна	Інші країни
Викиди CO ₂ , млн. т	5900	4700	1700	1300	1100	900	600	365	65900

Для зразка зміна кількості викидів CO₂ наведена на рис. 1.

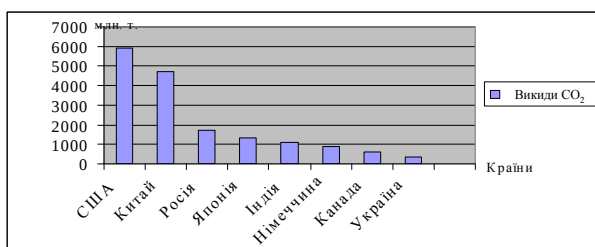

Рис. 1. Забруднення середовища викидами CO₂ (2004 р.)

Україна у 2008 році може стати лідером серед світових постачальників невикористаних квот на викид парникових газів. Кіотським протоколом, який підписали і ратифікували майже всі країни світу, встановлено квоти, що обмежують обсяг викиду CO₂. При неповному використанні квоти країна може продавати залишки іншим країнам (табл. 4).

Таблиця 4

Пропозиція залишків квот на 2008 рік [6]

Країна	Україна	Росія	Румунія	Чехія	Болгарія	Польща	Естонія	Словаччина	Латвія
Квота, млн. т	1500	1360	386	186	172	151	113	60	52

Для зразка зміна залишків квот серед країн Європи показана на рис. 2.

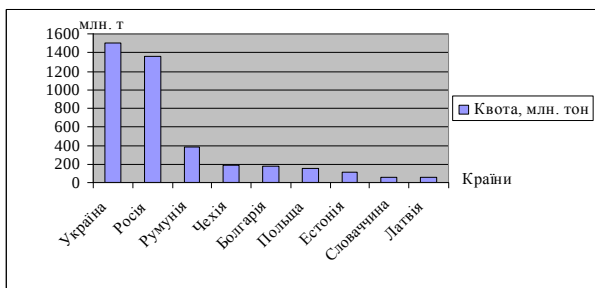

Рис. 2. Пропозиція залишків квот на 2008 рік

За невикористані з 1992 року (тобто з моменту різкого спаду промислового виробництва) квоти Україна може отримати в 2008 році від країн, які перевищили свої квоти, але не бажають скорочувати виробництво (або негайно обладнати виробництва дорогими очисними установками), – від 5,0 до 15,0 млрд. євро [6]. Таким чином, виникає можливість отримання коштів у бюджет України на поліпшення екологічного стану в країні.

Серед шляхів поліпшення екологічного стану в Україні пропонується здійснення заходів щодо вдосконалення державної системи управління екологічною безпекою. Реформування територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та технологічне перенаснащення виробничих підприємств сприятиме:

забезпеченню охорони й раціональному використанню земель, покращанню якості атмосферного повітря та водних ресурсів;

оптимізації державної системи моніторингу довкілля та управління у сфері використання природних ресурсів;

міжнародному співробітництву в природоохоронній сфері.

Тобто для забезпечення екологічної безпеки й раціонального використання природних ресурсів потрібно запровадити економічні механізми та регуляторні екологічні інструменти: ліміти, дозволи, ліцензії, квоти, нормативи, стандарти природокористування.

Невідкладними завданнями вдосконалення системи забезпечення екологічної безпеки мають стати [1]:

розвиток правового поля щодо реалізації механізмів у системі регулювання екологічної безпеки;

зміцнення інституційних засад державної системи регулювання екологічної безпеки;

розвиток системи екологічного контролю та моніторингу, впровадження системи аналізу екологічної ситуації, прогнозування, планування і здійснення запобіжних заходів щодо ймовірних чинників шкідливого впливу на довкілля та здоров'я людей;

упровадження регіональних, місцевих та об'єктних планів дій, програм з охорони довкілля й розвитку системи регулювання екологічної безпеки;

розроблення дієвих механізмів інтеграції екологічної складової у стратегію та плани соціально-економічного розвитку.

Підґрунтям механізму забезпечення нейтралізації зовнішніх загроз екологічній безпеці України має бути визначено виконання міжнародних зобов'язань України в рамках міжнародних договорів, а також контроль виконання таких зобов'язань сусідніми країнами. Центральні органи виконавчої влади, визначені урядом відповідальними за виконання міжнародних договорів, повинні розробити відповідні національні плани дій щодо реалізації цих договорів, визначити інфраструктуру й забезпечити гармонізацію національного законодавства у відповідних сферах.

Потрібно вдосконалити також систему платежів за спеціальне використання природних ресурсів та довкілля, зокрема: плату за забруднення довкілля (викиди в атмосферу та скиди у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів); плату за спеціальне використання природних ресурсів (водних, лісових, надр); штрафні санкції та відшкодування завданих збитків унаслідок порушення природоохоронного законодавства; надання фінансової допомоги при виконанні природоохоронних заходів.

Завдання полягає в тому, щоб забезпечити інтеграцію екологічної складової у стратегію проведення соціально-економічних реформ. Йдеться про підсилення в суспільстві мотивації для врахування вимог екологічної безпеки при плануванні та здійсненні соціально-економічних планів розвитку, впровадження методики розрахунків економічної ефективності природоохоронних заходів, ліцензування небезпечних видів діяльності як інструменту регулювання рівня безпеки при діяльності з небезпечними речовинами та процесами, екологічне страхування як механізм сприяння вирішенню проблем

екологічної безпеки, оцінку екологічного ефекту при інвестуванні в економічний сектор з метою переходу на інноваційну модель розвитку, вдосконалення економічних механізмів природокористування, які б були органічно пов'язані з інструментами соціально-економічного регулювання життєдіяльності суспільства в умовах ринкової економіки, вдосконалення системи штрафних санкцій за заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу та гармонізації цієї системи з системою штрафних санкцій за економічні порушення.

Перед державою стоїть завдання забезпечити інтегрований підхід до сталого розвитку довкілля, коли вирішення екологічних проблем є, з одного боку, завданням, а з іншого – інструментом більш справедливого розподілу суспільного багатства, який згодом буде впливати на технологічну перебудову економіки, та забезпечення сталого розвитку країни в цілому.

Література: 1. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / Авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Гєєць та ін. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с. 2. Закон України "Про Державний бюджет України на 2007 рік" // www.liga.net/ 3. Ведущие производители автомобилей // www.avto-optima.ru/ 4. Статистичний щорічник України за 2005 рік / За ред. О. Г. Осауленка. – К.: Техніка, 2006. – 600 с. 5. Закон України "Про розвиток Національної екологічної мережі України" // www.liga.net/ 6. Всесвітній банк Ukrainian Media Service // www.dgmarket.com/eproc/

Стаття надійшла до редакції
12.09.2007 р.

УДК 330.11

Піддубна Л. І.

ОНТОЛОГІЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

The article substantiates the ontology of competitiveness as a scientific notion on the basis of the research subject enlargement concerning the regularity of economic systems functioning and highlighting changes in the economic activity continuum.

Радикальні перетворення в українському суспільстві та складнощі, які виникають на шляху інтеграції вітчизняної економіки в систему світогосподарських зв'язків, актуалізують проблему дослідження теоретичних основ конкурентоспроможності. На початку перетворень багатьом здавалося, що ці основи є добре відомими вітчизняним реформаторам і питання полягає лише у використанні існуючого теоретичного знання в умовах української дійсності. Однак реформування української економіки виявило не тільки слабкість рефлексивного курсу, а й предметного рівня теорії конкурентоспроможності.

Сьогодні стають очевидними "аспектний" характер, тяжіння до фрагментованості і, як наслідок, – "моральний знос" теорії конкурентоспроможності в неокласичній її версії. Від пізнавальної функції вона явно "дрейфує" в напрямі інструментального знання без будь-якого "засору" між ним і реальною практикою, "готова" до практичного використання цього

знання. Домінуючі в наукових і навчальних виданнях описи конкурентоспроможності за схемою ad hoc дозволяють розкрити "анатомію" конкурентних успіхів у конкретних ситуаціях, однак не забезпечують вихід на системний рівень осмислення конкурентоспроможності – її походження, змісту, генези та історичної динаміки.

Це завдання має вирішувати теорія конкурентоспроможності з онтологічною її компонентою, в якій предметом дослідження є не "принципи діяльності в умовах конкуренції" [1, с. 12], а закономірності формування, руху та відтворення результатів економічної діяльності в умовах її ринкової організації. На жаль, необхідно визнати, що питання онтологічних основ конкурентоспроможності – з'ясування причин, які породжують потребу в конкурентоспроможності як науковому понятті, – у світовій економічній думці залишається відкритим. Аналіз свідчить, що у великому обсязі літератури з проблем конкурентоспроможності це питання залишається "в тіні" або обмежується описами наявних концептів конкурентоспроможності та посиланнями на праці автора теорії конкурентних переваг М. Портера.

Метою даної статті є спроба осмислення онтологічних основ конкурентоспроможності на основі системної рефлексії економічного розвитку та криз призму змін у його результативному континуумі. Вибір такого підходу до предмета дослідження, на думку автора, відкриває можливість розробки оновленої версії теорії конкурентоспроможності.

Як складова економічної науки теорія конкурентоспроможності має свої онтологічні та гносеологічні передумови, без визначення яких неможливо зрозуміти ані сутність поняття, ані зміст самої теорії. Викривлення цих передумов породжує помилки концептуального характеру на теоретичному та стратегічному – на практичному рівні. Незважаючи на те, що вона є відносно новою галуззю економічної науки, виникнення поняття "конкурентоспроможність" пов'язане з часом, коли соціальним механізмом організації економічної діяльності став ринок, а її результативний бік почав визначатися як конкурентний успіх.

Ринковий механізм вніс радикальні зміни у зміст та результативний континуум економічної діяльності. У змістовному аспекті ці зміни полягають у переході від "лінійного" – за схемою "суб'єкт – об'єкт" або "людина – природа – діяльність – результат" – характеру економічної діяльності, який С. Булгаков визначав як "боротьбу за життя з ворожими силами природи з метою захисту, управління й розширення, у намаганні володіти ними, приручити й стати їх господарем" [2, с. 54], до "багатовимірного" – за схемою "суб'єкт – об'єкт – суб'єкт" або "людина – природа (суспільство) – діяльність – результат", у якому "продукти вилучаються не тільки з природи, а й із суспільства" [3, с. 128].

Перехід до ринкової організації економічної діяльності спричинив не менш радикальні зміни в її результативному континуумі. Результативність, як відомо, є функціональною властивістю будь-якої економічної системи, яка визначає рівень її працездатності (якість системи) при наявному способі використання ресурсів. В інтерпретації результативності економічної діяльності концептуально значущим є поняття "континуум", яке в математичній науці визначається як "неподільне ціле у множині властивостей певної реальності" [4, с. 124], що обумовлюється такими його ознаками, як "носії" і "рівень", та можливість побудови на їх основі континууму, в якому потік результатів є обмеженням, яке визначає рівень (стан) функціонування економічних систем.

Під *результативним континуумом* економічної діяльності розуміється єдиний і неподільний потік результатів, у якому властивості рівневої організації економічної діяльності визначаються імперативами функціонування-існування суб'єкта за наявного технологічного укладу. Результативний континуум економічної діяльності змінюється в часі-просторі в залежності від епохи, а в межах однієї епохи – в залежності від галузі, роду, виду діяльності і т. д. Як архетип економічної свідомості він є продуктом багатовікової економічної практики, яка спрямовувала буття людства. Людина й соціум могли існувати лише